

TALABALARNING MUSTAQIL FAOLIYATGA TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISHDA INTEGRATIV AXBOROT TA'MINOTLARINING AHAMIYATI

Adinayev Sherzod Sheraliyevich

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti "Axborot texnologiyalari va tizimlari" kafedrasida dotsenti, p.f.f.d (PhD)

Annotatsiya. Ushbu maqolada ta'limni raqamlashtirish sharoitida talabalarning mustaqil faoliyatga tayyorgarligini takomillashtirishda integrativ axborot ta'minotlarining kasbiy faoliyatdagi ahamiyati o'rganildi. Integrativ axborot ta'minoti mustaqillikni oshirish, axborotni samarali integratsiyalash, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish, interaktivlikni ta'minlash va hamkorlikni kuchaytirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlangan. Bu jarayon ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Integrativ axborot ta'minoti orqali axborot resurslari o'rtasidagi aloqa ta'minlanib, ta'lim oluvchilarning bilim olish jarayonida faol ishtiroki va kasbiy malakalari oshirilishi ta'minlanadi.

Kalit so'zlar: mustaqil faoliyat, ta'limni raqamlashtirish, integratsiya, kompetentlik, individual - tipologik xususiyat.

Аннотация. В данной статье исследовано значение интегративного информационного обеспечения в профессиональной деятельности при совершенствовании готовности студентов к самостоятельной деятельности в условиях цифровизации образования. Подчеркивается, что интегративное информационное обеспечение играет важную роль в повышении самостоятельности, эффективной интеграции информации, развитии профессиональных компетенций, обеспечении интерактивности и усилении сотрудничества. Данный процесс способствует повышению эффективности образовательного процесса. Посредством интегративного информационного

обеспечения обеспечивается взаимосвязь между информационными ресурсами, а также активное участие обучающихся в процессе получения знаний и развитие их профессиональных навыков.

Ключевые слова: самостоятельная деятельность, цифровизация образования, интеграция, компетентность, индивидуально-типологические особенности.

Abstract. This article examines the importance of integrative information support in professional activity in improving students' readiness for independent activity in the context of the digitalization of education. It is emphasized that integrative information support plays a significant role in increasing independence, ensuring effective integration of information, developing professional competencies, providing interactivity, and strengthening collaboration. This process contributes to enhancing the effectiveness of the educational process. Through integrative information support, the interconnection between information resources is ensured, as well as the active participation of learners in the process of acquiring knowledge and the development of their professional skills.

Key words: independent activity, digitalization of education, integration, competence, individual typological characteristics.

Bugungi kunda zamon talabi O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 24-sentabrdagi "Ta'lim to'g'risida"gi O'RQ-637-son Qonunida keltirilgan "...axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan, o'qitish va tarbiyaning ilg'or hamda innovatsion shakllari va usullaridan foydalanish kerak".

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quv jarayonini samarali tashkil etish talabalarni mustaqil fikrlashga va bilim izlashga undashni talab qiladi. Ushbu jarayonda integratsiyalashgan ma'lumotni taqdim etish, ya'ni uni fanlararo bog'liq holda taqdim etish, turli fanlar va sohalar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlash ayniqsa

muhimdir. Integratsiyalashgan ma'lumotlarni taqdim etish orqali talabalar o'quv jarayonida zarur bo'lgan ma'lumotlarni mustaqil ravishda kuzatishi, tahlil qilishi va o'zlashtirishi mumkin. Axborot texnologiyalari orqali integratsiyalashgan ma'lumotlarni taqdim etish orqali talabalar o'quv materiallarini fanlararo integratsiyalashuv asosida tahlil qilishlari va muammolarni hal qilishda kompleks yondashuvni ishlab chiqishlari mumkin. Shu bilan birga, talabalar ma'lumotni tanlash va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradilar, turli xil ma'lumot manbalaridan foydalangan holda yangi yondashuvlarni ishlab chiqadilar. Shu bilan birga, integratsiyalashgan bilimlarni berish talabalarning mustaqil ilmiy faoliyatlarida ilmiy-tadqiqot faoliyatini rag'batlantiradi [1].

O'quv jarayonida talabalar mustaqil ravishda kerakli ma'lumotlarni izlaydilar va tahlil qiladilar va uni boshqa fanlar bilan bog'liq holda qo'llashga harakat qiladilar. O'quv jarayoni tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Talabalarning mustaqil faoliyatini rivojlantirishda integratsiyalashgan bilimlarning ahamiyati shundaki, ular o'quv jarayonida turli xil ma'lumot manbalarini birlashtirish va tizimlashtirishga yordam beradi. Ushbu jarayon talabalarni bilimlarini chuqurlashtirishga, amalda qo'llashga va kelajakdagi kasbiy faoliyatida samarali qarorlar qabul qilishga tayyorlaydi. Integratsiyalashgan bilimlarni taqdim etish talabalarning shaxsiy izlanishlarini rag'batlantiradi va o'quv jarayonida talabalarning ko'proq mustaqilligini ta'minlaydi.

Integrativ axborot ta'minoti mustaqillikni oshirish, axborotni samarali integratsiyalash, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish, interaktivlikni ta'minlash va hamkorlikni kuchaytirishda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Kompetentlik bugungi kunda mustaqil ta'limga qaratilgani bu inson kasbiy kompetentligining muhim xususiyati hisoblanadi [2].

O'qitish masalalarini hal qilishda muloqot o'qituvchining talabalar bilan hamkorligini ta'minlash, ijobiy motivatsiyani shakllantirish, jamoa bo'lib izlanish va fikrlash muhitini ta'minlash imkonini beradi. Tarbiyaviy masalalarni hal qilishda pedagog muloqot yordamida tarbiyaviy va pedagogik munosabatlarni yo'lga qo'yadi, jamoada shaxslararo munosabatlarni shakllantiradi. O'quv jarayoni subyektlarining o'zaro aloqasining individual - tipologik xususiyatlari kasbiy-pedagogik muloqotning muhim tavsifi hisoblanadi [3].

Bu tarzda mustaqil o'qish jarayoni talabalarning kasbiy malakasini shakllantirish jarayonida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Integrativ axborot ta'minoti orqali axborot resurslari o'rtasidagi aloqalar yaxshilanadi, ta'lim oluvchilarning bilim olish jarayonida faol ishtiroki ta'minlanadi va kasbiy malakalari oshiriladi. Ular kasbiy yo'nalishi bilan bog'liq ma'lumotlarni mustaqil o'rganish, tahlil qilish va amalda qo'llash orqali o'z malakalarini oshiradilar. Bu ularni kelajakdagi professional kareralarida to'g'ri va samarali qarorlar qabul qilishga tayyorlaydi.

Shuni ta'kidlab o'tish mumkinki, talabalarning mustaqil ta'lim faoliyati bu ularni erkin izlash, tahlil qilish va o'z bilimlarini mustaqil egallashga qaratilgan jarayondir. Bu jarayon ularning shaxsiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi va kelajakda professional muvaffaqiyatlarga erishishga yordam beradi.

Shuningdek, bu usul o'qitishda yangi texnologiyalarni joriy qilish va ta'lim jarayonini interaktiv hamda hamkorlikda olib borish imkonini yaratadi.

Talabalarning mustaqil ta'lim faoliyati ularning bilim olish jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi. Mustaqil faoliyatlarni bajarish bo'yicha ko'rsatmalarga o'tishdan oldin, o'qituvchi va talabaning qobiliyatlarini ham inobatga olgan holda, mustaqil faoliyatlarning turi haqida qaror qabul qilishi kerak. Shunday qilib, quyida mustaqil faoliyat turlarini ko'rib chiqamiz:

Ko‘paytirish mustaqil faoliyat. Bu faoliyat algoritm bo‘yicha ishlashni o‘z ichiga oladi - tasvirlangan vaziyatga o‘xshash (jadvalni to‘ldirish, diagrammalarni chizish va boshqalar). Ushbu turdagi ish jarayonida tushunish, yodlash, tanib olish yani xotira rivojlanadi. Bularning barchasi bilimlarni mustahkamlash va ko‘nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Mustaqil qayta faoliyat. Bu erda biz yig‘ish qobiliyatlarini qo‘llash va ma’lum turdagi harakatni qo‘llash haqida gapiramiz, faqat shartlar biroz o‘zgartiriladi. Ushbu ish davomida qarorlar qayta ko‘rib chiqiladi, rejalar, nazariyalar, tushuntirishlar va boshqalar.

Qisman qidiruv (evristik) mustaqil funktsiya. Bu yangi tajribalarni to‘plash va ulardan noodatij vaziyatlarda foydalanishni o‘z ichiga oladi.

Mustaqil ijodiy ish. Talabalarning tadqiqot ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu erda muammoli vaziyatni tahlil qilishdan foydalanish va yangi ma’lumotlarni olish kerak. Shu bilan birga, talabalar tomonidan mustaqil ishlarni bajarish bo‘yicha tavsiyalar, agar iloji bo‘lsa, talaba muammoni hal qilishning yo‘llari va vositalarini mustaqil ravishda topishi kerakligini ko‘rsatadi.

Mustaqil ish: maqsadli yo‘nalishlar. Mustaqil ishlarning har xil turlari (masalan, o‘qish, ma’ruza uchun material to‘plash, ma’lumotlar bilan ishlash va hokazo) turli ko‘nikma va malakalarni shakllantirishga mo‘ljallangan.

Talabalarning materialni iloji boricha to‘liq o‘zlashtirishlariga yordam berish uchun nafaqat mavzuning qiyinligini, balki individual xususiyatlarni ham hisobga olish kerak. O‘qituvchilar quyidagi turdagi topshiriqlar va darsliklarni taqdim etishlari mumkin: eslatmalar yozish; yozma dasturni ishlab chiqish; konturni chizish; ma’lumot to‘plash; muammoni aniqlash va uni hal qilish yo‘llarini topish; amaliy harakatlar (dasturlar) algoritmlarini avtomatlashtirishga olib kelishdan iborat.

Ta'limdagi ruhiy mustaqil faoliyat bir qancha afzalliklarga ega. Ular jismoniy, hissiy, aqliy va ijtimoiy sohalarda namoyon bo'ladi va shaxsiyatni rivojlantirish, mas'uliyatni rivojlantirish va ishtirokni yaxshilash kabilar sanab o'tilgan.

Shaxsni rivojlantirish: Aqliy mustaqil faoliyat talaba shaxsini rivojlantirishga muhim hissa qo'shadi. O'quv jarayonida talabanning o'z fikrini erkin ifodalashiga imkon yaratiladi. Darhaqiqat, talabanning o'z fikrini erkin ifoda etishi uning ruhiy mustaqil faoliyatining ko'rsatkichidir. Shu tariqa talabalarda o'z aql-idrokining teranligi namoyon bo'ladi, o'z shaxsiyatini anglaydi va o'ziga bo'lgan ishonchni rivojlantiradi. Talabanning o'z-o'zini kashf etish yo'li uning qobiliyatini anglash orqali amalga oshiriladi. Shunday qilib, talaba o'z fikrlarini tizimlash, mustaqil harakat qilish va o'z hayotini yo'naltirish orqali aqliy mustaqil faoliyatga erisha oladi. Buning uchun talabalarda mustaqil faoliyat yuritishga undash, o'z kashfiyotlaridan ta'lim muassasasi faoliyatida foydalanishga undash zarur.

Mas'uliyatni rivojlantirish: Ruhiy mustaqil faoliyatning asosiy maqsadi talabani o'z bilimining aktyoriga aylantirish, ya'ni uni o'z bilimi uchun mas'uliyatli qilishdir. Bu o'z bilimingiz markazida bo'lishni va o'z ta'limingizni boshqarishni anglatadi.

O'qituvchining vazifasi talabani o'z aqliy operatsiyalarini bilishga va o'rganishni o'zlashtirishga yo'naltirishdir. Bundan tashqari, mas'uliyatni rivojlantirish uchun talabanning tashabbuskor bo'lishini ta'minlash va uning darsdagi muvaffaqiyati va harakatlari uchun javobgar bo'lishi kerak. Bu jarayonda talabanning maqsad va ehtiyojlari hisobga olinishi, o'quv loyihasi yaratilishi, bu loyihaga erishish vositalari va yo'llari ko'rsatilishi kerak.

Ishtirok etishni rivojlantirish: Ishtirok etish har qanday faoliyatda faol ishtirok etishni anglatadi. Ushbu kontsepsiya ta'lim muassasasi sharoitida ham jismoniy, ham ruhiy jihatdan turli yo'llar bilan ishlanadi. Masalan, o'qituvchining so'zlariga e'tibor berish, aniq mas'uliyatni o'z zimmasiga olish, loyihani amalga oshirish,

uning o'rganishini boshqarish. Talabaning aqliy mustaqilligi va mas'uliyat ko'nikmalarini rivojlantirish va faoliyatda ishtirok etish o'rtasida chiziqli bog'liqlik mavjud. Boshqacha aytganda, aqliy mustaqil faoliyat ko'nikmalari faoliyatdagi ishtirokni oshiradi. Shu sababli talabaning mashg'ulotlardagi ishtirokini nazorat qilish kerak. Shuningdek, talabaning o'qitilayotgan narsaga e'tibor berish, savolga javob berish uchun qo'liini ko'tarish, o'z fikrini ifodalash, o'qituvchi tomonidan berilgan ko'rsatmalarni qo'llash, birgalikda qaror qabul qilishda faol ishtirok etish, Ma'lumot olish jarayonida do'stlariga yordam berish, faol yoki passiv ishtirok etishini aniqlash kerak. Talabaning darsda o'quv faoliyatida faol ishtirok etishi aqliy, ijtimoiy va hissiy mustaqil faoliyatni rivojlantirish nuqtai nazaridan katta ahamiyatga ega.

Tadqiqotlarga ko'ra, talabalarning tadbirlarda ishtirok etish usullari quyidagicha:

Ijrochi talaba: O'qituvchi tomonidan berilgan o'quv faoliyatida talaba faol ishtirok etadi va berilgan topshiriqlarni bajaradi. U ta'lim va o'qitish jarayonida faol rol o'ynaydi, lekin bu rol o'ziga yuklangan vazifani bajarish uchun ketadigan vaqt bilan chegaralanadi.

Qaror qabul qiluvchi talaba: Talaba o'qituvchi taklif qilgan variantlardan tanlaydi, o'z takliflarini beradi. Masalan, yozma topshiriq uchun o'qituvchi tomonidan berilgan mavzulardan birini tanlash, tadqiqot mavzusini aniqlashdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Адинаев Ш.Ш. Закирова М.Р. Организация самостоятельной работы студентов в среде информационно-коммуникационных технологии // Казанский педагогический журнал – Казан., 2010. - №4. 145-150ст.

2. Слостенин В.А. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов. - М.: Издательский центр "Академия", 2002.

3. Adinayev Sh.Sh. Mustaqil o'quv faoliyati va uning mohiyati // Raqamli texnologiyalar asosida ta'lim jarayonini takomillashtirish mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi. T.- 2024.

4. Adinayev Sh.Sh. Development of logical thinking and creative approaches in organizing independent activity in the process of continuous education// Science and innovation international scientific journal. volume 2 issue 3 march 2023

5. Adinayev Sh.Sh. Kompetentli yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning mustaqil faoliyatini tashkil qilishning pedagogik texnologiyalari // Fan va jamiyat – Nukus., 2018. - 4- son.